

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКА АКАДЕМІЯ НАРОДНОГО ГОСПОДАРСТВА

На правах рукопису

САРАЯ НАТАЛІЯ ІЗИДОРІВНА

УДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ
ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ
/ на прикладі підприємств
місцевої промисловості України /

Спеціальність 08.06.04. - Бухгалтерський облік,
аналіз і аудит

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
дисертації на здобуття наукового
ступеня кандидата економічних наук

Тернопіль - 1996

AB 35, 712

Дисертація є рукописом.

Дисертаційна робота виконана на кафедрі економічного аналізу Тернопільської академії народного господарства.

Науковий керівник - кандидат економічних наук, доцент
САПАЧОВ МИКОЛА ІВАНОВИЧ

Офіційні опоненти - доктор економічних наук,
професор КУЖЕЛЬНИЙ М. В.
кандидат економічних наук,
професор МЕХ Я. В.

Провідна установа - Український державний
концерн місцевої промисловості
"Укрмісцевпром"

Захист дисертації відбудеться "28." *червня* 1996р.
о "....." год. на засіданні спеціалізованої вченої Ради
Д12.01.02. при Тернопільській академії народного господар-
ства за адресою: 282004, м.Тернопіль, вул.Львівська, II,
ауд. *1300*...

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Терно-
пільської академії народного господарства.

Автореферат розісланий "27." *травня* 1996 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої Ради,
доктор економічних наук,
професор

(Handwritten signature)
ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України
ФАРІОН І. Д.

ЛНБ України ім.В.Стефаника

00753855 (X)

I. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ. Перехід промисловості до роботи в умовах ринкової економіки зумовлює необхідність розвитку і вдосконалення економічного аналізу як однієї із функцій управління. Становлення ринку і ринкових відносин призводить до значного розширення прав підприємств і підвищення відповідальності їх за кінцеві результати роботи. Вагомим резервом в цьому напрямку є покращення використання матеріальних ресурсів, частка яких у собівартості продукції на підприємствах місцевої промисловості досить значна. Ефективне використання матеріальних ресурсів має особливий вплив на результати діяльності підприємств і є основою збільшення обсягу виробництва продукції і її реалізації, сприяє розширенню асортименту та поліпшенню якості виробів. Тому питання забезпеченості підприємств матеріальними ресурсами і рівня їх використання є важливими об'єктами економічного аналізу.

В умовах здійснення ринкових реформ новий характер економічних взаємовідносин підприємств з органами управління, з позавідомчою системою матеріально-технічного постачання, а також з внутрішніми підрозділами вносить суттєві зміни в управління процесом матеріалоспоживання, і зокрема, в зміст аналізу використання матеріальних ресурсів.

Діючи в даний час практика господарювання диктує необхідність дослідження цих нових моментів у питаннях раціонального використання матеріальних ресурсів і приведення у відповідність з ними програми і методів економічного аналізу ефективності використання матеріальних ресурсів.

Вивчення практики аналітичної роботи підприємств місцевої промисловості України показало, що аналіз використання

матеріальних ресурсів проводиться переважно на базі підсумків роботи за звітний період. Внаслідок цього резерви виявляються неповно.

Для повного виявлення і мобілізації резервів підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів необхідно здійснювати прогнозування рівня показників діяльності підприємства на майбутній період. У зв'язку з цим важливим напрямком аналітичної роботи підприємств є застосування кореляційних та регресійних методів при дослідженні багатofакторних економічних процесів. Це дає можливість виявити фактично існуючі причинно-наслідкові зв'язки між певними узагальнюючими і факторними показниками. Слід зазначити, що методика факторного аналізу використання матеріальних ресурсів стосовно до місцевої промисловості розроблена недостатньо.

Складність економічних зв'язків, підвищення ритму виробництва, часта зміна господарських ситуацій, що характерно при переході до ринкової економіки, вимагають орієнтації економічного аналізу використання матеріальних ресурсів на підвищення його оперативності, здійснення аналітичних досліджень у ході виробничого процесу.

Прийняття ефективних рішень в умовах постійної зміни господарських ситуацій вимагає від оперативного економічного аналізу швидкої обробки потоків інформації, які відображають аспекти використання матеріальних ресурсів. Однак, враховуючи специфіку місцевої промисловості, питання організації і методики оперативного економічного аналізу та автоматизації оперативних аналітичних задач висвітлені недостатньо. Наукові розробки у цьому напрямку практично відсутні.

Місцева промисловість відіграє важливу роль у формуван-

I. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ. Перехід промисловості до роботи в умовах ринкової економіки зумовлює необхідність розвитку і вдосконалення економічного аналізу як однієї із функцій управління. Становлення ринку і ринкових відносин призводить до значного розширення прав підприємств і підвищення відповідальності їх за кінцеві результати роботи. Вагомим резервом в цьому напрямку є покращення використання матеріальних ресурсів, частка яких у собівартості продукції на підприємствах місцевої промисловості досить значна. Ефективне використання матеріальних ресурсів має особливий вплив на результати діяльності підприємств і є основою збільшення обсягу виробництва продукції і її реалізації, сприяє розширенню асортименту та поліпшенню якості виробів. Тому питання забезпеченості підприємств матеріальними ресурсами і рівня їх використання є важливими об'єктами економічного аналізу.

В умовах здійснення ринкових реформ новий характер економічних взаємовідносин підприємств з органами управління, з позавідомчою системою матеріально-технічного постачання, а також з внутрішніми підрозділами вносить суттєві зміни в управління процесом матеріалоспоживання, і зокрема, в зміст аналізу використання матеріальних ресурсів.

Діючи в даний час практика господарювання диктує необхідність дослідження цих нових моментів у питаннях раціонального використання матеріальних ресурсів і приведення у відповідність з ними програми і методів економічного аналізу ефективності використання матеріальних ресурсів.

Вивчення практики аналітичної роботи підприємств місцевої промисловості України показало, що аналіз використання

матеріальних ресурсів проводиться переважно на базі підсумків роботи за звітний період. Внаслідок цього резерви виявляються неповно.

Для повного виявлення і мобілізації резервів підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів необхідно здійснювати прогнозування рівня показників діяльності підприємства на майбутній період. У зв'язку з цим важливим напрямком аналітичної роботи підприємств є застосування кореляційних та регресійних методів при дослідженні багатофакторних економічних процесів. Це дає можливість виявити фактично існуючі причинно-наслідкові зв'язки між певними узагальнюючими і факторними показниками. Слід зазначити, що методика факторного аналізу використання матеріальних ресурсів стосовно до місцевої промисловості розроблена недостатньо.

Складність економічних зв'язків, підвищення ритму виробництва, часта зміна господарських ситуацій, що характерно при переході до ринкової економіки, вимагають орієнтації економічного аналізу використання матеріальних ресурсів на підвищення його оперативності, здійснення аналітичних досліджень у ході виробничого процесу.

Прийняття ефективних рішень в умовах постійної зміни господарських ситуацій вимагає від оперативного економічного аналізу швидкої обробки потоків інформації, які відображають аспекти використання матеріальних ресурсів. Однак, враховуючи специфіку місцевої промисловості, питання організації і методики оперативного економічного аналізу та автоматизації оперативних аналітичних задач висвітлені недостатньо. Наукові розробки у цьому напрямку практично відсутні.

Місцева промисловість відіграє важливу роль у формуван-

ні і становленні нових економічних відносин в Україні, оскільки підприємства даної галузі доповнюють виробництво ринку товарів, що користуються повсякденним попитом. Особливостями місцевої промисловості є багатогалузевість, висока матеріаломісткість і багатонаменклатурність продукції при невеликій тривалості періоду її виготовлення. Тому вирішення проблем ефективного використання матеріальних ресурсів на підприємствах досліджуваної галузі, зростання значення факторного аналізу використання матеріальних ресурсів, підвищення ролі оперативного економічного аналізу в системі управління, недостатня практична розробка методичних основ економічного аналізу використання матеріальних ресурсів в умовах автоматизації управління є актуальним, що і визначило вибір теми дисертаційного дослідження.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Основна мета дисертаційної роботи полягає у дослідженні діючої практики економічного аналізу використання матеріальних ресурсів на підприємствах місцевої промисловості України та розробленні рекомендацій з її вдосконалення в сучасних умовах господарювання.

Головними завданнями дисертаційної роботи є:

- дослідити теоретичні аспекти економічного змісту та суті матеріальних ресурсів;
- обґрунтувати та розробити систему показників використання матеріальних ресурсів з урахуванням техніко-економічних особливостей місцевої промисловості;
- обґрунтувати класифікацію дії факторів використання матеріальних ресурсів;
- вивчити існуючі методики факторного аналізу матеріаломісткості продукції;

- розробити методику виявлення резервів зниження матеріаломісткості продукції і збільшення її обсягу;

- обґрунтувати модель організації та раціональну систему інформаційного забезпечення оперативного економічного аналізу використання матеріальних ресурсів в умовах автоматизації управління;

- розробити методику оперативного економічного аналізу використання матеріальних ресурсів в умовах функціонування АРМ спеціалістів.

ПРЕДМЕТ І ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ. Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти економічного аналізу використання матеріальних ресурсів на підприємствах місцевої промисловості.

Об'єктом дослідження є підприємства місцевої промисловості України.

МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ. Методологічною основою дослідження є принципи діалектичної логіки, що дозволяють виявляти дію об'єктивних законів як прояв певних внутрішніх відносин між явищами та процесами. У ході наукового дослідження використовувалися спеціальні аналітичні прийоми, а також експертні оцінки.

У процесі виконання дисертаційної роботи опрацьовано Укази Президента України, Закони України, Постанови Верховної Ради України, декрети Кабінету Міністрів України, нормативні документи з питань стабілізації економіки і переходу до ринкових відносин, приватизації, праці вітчизняних та зарубіжних економістів, інструктивно-методичні матеріали з обліку та аналізу використання матеріальних ресурсів, першодичні видання, в яких висвітлюються проблеми, що стосуються

теми та галузі дослідження.

НАУКОВА НОВИЗНА дисертаційної роботи полягає в теоретичному обґрунтуванні та практичному вирішенні комплексу питань стосовно організації та методики економічного аналізу використання матеріальних ресурсів на підприємствах місцевої промисловості України.

Основні результати, що підтверджують наукову новизну, такі:

- дано теоретичне обґрунтування та наукове визначення економічної суті матеріальних ресурсів;

- науково обґрунтовано і розроблено систему показників використання матеріальних ресурсів з урахуванням техніко-економічних особливостей місцевої промисловості;

- вивчено і систематизовано чинники, які впливають на використання матеріальних ресурсів;

- удосконалено методику факторного аналізу матеріаломісткості продукції;

- виявлено та розраховано резерви зниження матеріаломісткості продукції та збільшення обсягу її виробництва у досліджуваній галузі;

- розроблено модель організації оперативного економічного аналізу використання матеріальних ресурсів;

- запропоновано систему інформаційного забезпечення оперативного економічного аналізу використання матеріальних ресурсів у місцевій промисловості на базі удосконалення нормування і обліку матеріалів;

- розроблено галузеву методику оперативного економічного аналізу використання матеріальних ресурсів в умовах функціонування АРМ спеціалістів.

ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РОБОТИ полягає у розробленні рекомендацій щодо удосконалення організації та методики економічного аналізу використання матеріальних ресурсів на підприємствах місцевої промисловості України з метов своєчасного і глибокого виявлення резервів зниження матеріаломісткості продукції та збільшення обсягу її виробництва, що сприятиме зниженню собівартості продукції і збільшенню прибутків на підприємствах даної галузі.

ВПРОВАДЖЕННЯ ТА АПРОБАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ. Запропоновані в дисертації рекомендації і пропозиції стосовно удосконалення методики і організації економічного аналізу використання матеріальних ресурсів впроваджені у практику аналітичної роботи Тернопільського відкритого акціонерного товариства виробничо-торгового об'єднання "Надзбруччя" та його структурних підрозділів.

Деякі рекомендації, розроблені дисертантом, доповідались і одержали позитивні оцінки на науково-практичному семінарі "Основні напрямки розвитку народного господарства в період переходу до ринкової економіки", 1992 р., Тернопіль, науково-практичній конференції "Організація бухгалтерського обліку, контролю, аналізу в умовах переходу до ринкової економіки", 1993 р., Тернопіль.

Розроблені в дисертації положення використовуються в навчальному процесі Тернопільської академії народного господарства.

ПУБЛІКАЦІЇ. Основні розробки дисертації відображені у 6 друкованих роботах загальним обсягом 1,4 друк. арк.

ОБСЯГ ТА СТРУКТУРА ДИСЕРТАЦІЇ. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, викладена на 178 сто-

рінках машинописного тексту, містить 32 таблиці, 2 схеми, 7 малюнків, 19 додатків, список використаної літератури (181 найменування).

У вступі обгрунтовано актуальність теми, завдання, предмет та об'єкт, методику дослідження, наукову новизну, практичне значення дисертаційної роботи.

У першому розділі досліджені методологічні питання економічної суті матеріальних ресурсів. Обгрунтована необхідність застосування системи показників в аналізі використання матеріальних ресурсів і розроблені основи її побудови стосовно досліджуваної галузі.

У другому розділі основна увага звернена на удосконалення методики факторного аналізу використання матеріальних ресурсів. З цією метою розглянуто питання класифікації факторів, що впливають на використання матеріальних ресурсів. Проведено аналіз матеріаломісткості продукції з використанням методів кореляції та регресії. Розраховано резерви її зниження та здійснено прогнозування рівня матеріаломісткості на підприємствах місцевої промисловості України.

У третьому розділі досліджено питання удосконалення організації оперативного економічного аналізу на підприємствах місцевої промисловості, розглянуто проблеми удосконалення нормування і оперативного обліку використання матеріальних ресурсів в умовах автоматизації з метою удосконалення інформаційного забезпечення оперативного економічного аналізу. Розроблена методика оперативного економічного аналізу використання матеріальних ресурсів в умовах АРМ спеціалістів.

У висновках сформульовано результати і пропозиції, що випливають із проведеного дослідження.

II. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ І ВИСНОВКИ ДИСЕРТАЦІЇ

У відповідності до поставленої мети дослідження у дисертаційній роботі розглянуті такі проблеми:

2.1. Концепція ринкових відносин вимагає подальшої інтенсифікації і підвищення ефективності функціонування господарського механізму. Це, в свою чергу, залежить від використання економічних законів і правильного розуміння суті економічних категорій.

Однією з таких категорій є матеріальні ресурси. У дисертації вивчено діючі теоретичні аспекти економічного змісту та суті даної економічної категорії.

Проведене наукове дослідження та критичне вивчення поглядів окремих економістів дозволило зробити висновок, що за характером участі у виробничому процесі матеріальні ресурси відносяться до предметів праці, на які спрямована праця людини з метою одержання готового продукту. Предмети праці споживаються у процесі виробництва повністю, тобто переносять всю вартість на виготовлений продукт відразу і замінюються після кожного виробничого циклу. Загальний обсяг витрачених у процесі виробництва матеріальних ресурсів визначається у вартісній формі як величина матеріальних витрат.

2.2. В роботі обґрунтована необхідність застосування системи показників для об'єктивної оцінки рівня використання матеріальних ресурсів.

Використання системи показників у деякій мірі дасть можливість уникнути недоліків, властивих окремим показникам. При побудові системи показників ефективності використання матеріальних ресурсів потрібно виходити з таких загальних методологічних принципів:

- вона повинна бути узгоджена з діючою системою планування, обліку і звітності;

- до системи повинні належати узагальнюючі показники ефективності використання матеріальних ресурсів;

- окрім узагальнюючих показників, що відображають рівень ефективності, у систему повинні бути включені часткові (факторні) показники, які характеризують вплив факторів на цей рівень;

- показники повинні класифікуватися за певними ознаками і бути взаємопов'язаними;

- необхідно забезпечити зведеність показників на різних рівнях управління;

- система повинна бути нескладною, але вичерпною, відображати всі сторони процесу, що вивчається.

Стосовно до місцевої промисловості до складу рекомендованої системи належать 16 показників, об'єднаних у чотири групи: показники організації виробництва і забезпеченості матеріальними ресурсами; показники нормування і дотримання норм витрат матеріальних ресурсів; техніко-економічні показники використання сировини і матеріалів; узагальнюючі показники ефективності використання матеріальних ресурсів.

При побудові системи показників ефективності використання матеріальних ресурсів враховані техніко-економічні особливості даної галузі.

2.3. Для виявлення резервів підвищення раціональності використання матеріальних ресурсів в умовах переходу до ринкової економіки великого значення надається удосконаленню методики факторного аналізу використання матеріальних ресурсів. Факторний аналіз дає можливість виявити зв'язки і за-

лужності, які визначають рівень і динаміку матеріаломісткості продукції, сприяє виявленню внутрішньовиробничих резервів її зниження, а також допомагає приймати оптимальні управлінські рішення щодо їх мобілізації.

Класифікація факторів, що впливають на використання матеріальних ресурсів, дає можливість регулювати порядок, послідовність збирання інформації і застосування відповідних методичних прийомів для розрахунку впливу факторів.

З метою удосконалення методики факторного аналізу використання матеріальних ресурсів у роботі запропонована класифікація факторів зміни матеріаломісткості продукції. Вона включає такі групи:

1. Фактори організації виробництва і забезпеченості матеріальними ресурсами.
2. Фактори обсягу і структури випущеної продукції та використаних матеріальних ресурсів.
3. Фактори використання матеріалів у виробництві та нормування матеріальних ресурсів.

Відбір факторів для включення їх в кожен групу проведений нами з урахуванням галузевих особливостей місцевої промисловості.

Всі фактори кількісно виражені через адекватні їм факторні показники.

2.4. У роботі з метою глибокого вивчення резервів зниження матеріаломісткості продукції і прогнозування її рівня на майбутній період розглядаються питання удосконалення методики факторного аналізу матеріаломісткості продукції. У процесі аналізу використані методи кореляції і регресії. Побудова багатфакторних регресійних моделей рівня матеріало-

місткості дає можливість виявити причинно-наслідкові зв'язки між матеріаломісткістю і визначеними факторними показниками, які фактично склалися.

Побудова багатофакторної моделі аналізу матеріаломісткості продукції включає такі основні етапи:

1. Відбір однорідної сукупності даних.
2. Виключення з вибраної сукупності аномальних спостережень, тобто тих, які різко відрізняються від решти у зв'язку з певними причинами.
3. Відбір факторів для включення їх у модель:
 - а) класифікація факторів за певними ознаками;
 - б) економічне обґрунтування включення факторів до кожної групи.
4. Встановлення форми зв'язку, що характеризує залежність матеріаломісткості від факторних показників, які впливають на її рівень.
5. Встановлення тісноти зв'язку між факторами (аргументами) і матеріаломісткістю (функцією).
6. Оцінки значимості багатофакторної моделі і її коефіцієнтів регресії за F та T-критеріями.

У дисертації на базі фактичних даних 19 підприємств за 5 років (1990-1994 р.р.), що входять до складу Тернопільського ВАТ ВТО "Надзбруччя", побудовані багатофакторні економіко-математичні моделі матеріаломісткості продукції, до яких увійшли найбільш істотні фактори її зміни. Для побудови моделей усі досліджувані підприємства поділено на чотири групи за типом виробництва, а саме: швейна промисловість; металовиробництво; побутова хімія; виробництво дерев'яних конструкцій, меблів. У процесі формування моделей матеріало-

місткості продукції було відібрано 13 факторів. виявлено найбільш суттєві з них для кожної групи підприємств.

Одержана в процесі розрахунків математична модель матеріаломісткості продукції для підприємств швейної промисловості має вигляд:

$$Y = 3,094 + 0,076x_2 + 0,006x_7 - 0,022x_9 - 1,216x_{11} \quad (1)$$

Для металовиробництва математична модель матеріаломісткості продукції представлена у вигляді рівняння:

$$Y = 0,319 + 0,039x_2 - 0,003x_5 + 0,044x_{13} \quad (2)$$

Для підприємств побутової хімії модель матеріаломісткості має такий вигляд:

$$Y = 1,077 + 0,052x_2 - 0,008x_8 - 0,048x_9 + 0,057x_{13} \quad (3)$$

Одержана в процесі розрахунків математична модель матеріаломісткості продукції для деревообробних підприємств представлена у вигляді рівняння:

$$Y = -0,107 + 0,041x_2 + 1,174x_3 - 0,005x_5 + 0,348x_{10} \quad (4)$$

Таким чином, для швейної промисловості найбільш суттєвими виявились фактори: співвідношення середньої ціни одиниці матеріалу і середньої ціни одиниці випущеної продукції (x_2); коефіцієнт ритмічності надходження матеріалів (x_7); рівень механізації і автоматизації виробництва (x_9); коефіцієнт ефективності розкрою матеріалів (x_{11}).

Для металовиробництва найістотнішими факторами є: співвідношення середньої ціни одиниці матеріалу і середньої ціни одиниці випущеної продукції (x_2); коефіцієнт забезпечення виробництва матеріалами (x_5); частка втрат від браку у собівартості продукції (x_{13}).

Для побутової хімії найбільш суттєвими є такі фактори: співвідношення середньої ціни одиниці матеріалу і середньої

ціни одиниці випущеної продукції (x_2); рівень механізації і автоматизації виробництва (x_8); коефіцієнт відходів (x_9); частка втрат від браку у собівартості продукції (x_{13}).

Для виробництва дерев'яних конструкцій та меблів найістотнішими факторами є: співвідношення середньої ціни одиниці матеріалу і середньої ціни одиниці випущеної продукції (x_2); питома матеріаломісткість одиниці продукції (x_3); коефіцієнт забезпечення виробництва матеріалами (x_5); коефіцієнт корисного використання матеріалів (x_{10}).

Істотність факторів, які увійшли в моделі аналізу матеріаломісткості продукції, підтверджуються розрахунками коефіцієнтів множинної кореляції, які становлять: для швейної промисловості - 0,82; для металовиробництва - 0,88; для побутової хімії - 0,79; для виробництва дерев'яних конструкцій та меблів - 0,89; а також критеріїв Ст'юдента (t) і Фішера (F).

2.5. У результаті побудови економіко-математичних моделей матеріаломісткості продукції вивчена динаміка і закономірності її зміни, визначені основні фактори, що впливають на її рівень, виявлені резерви зниження матеріаломісткості і можливості їх мобілізації. Проведений аналіз матеріаломісткості на прикладі Тернопільського ВАТ ВТО "Надзбруччя" показав, що об'єднання має значні резерви зниження матеріаломісткості продукції.

У роботі визначені резерви зниження матеріаломісткості продукції за рахунок окремих факторів у розрізі підприємств, що належать до кожної з виділених груп. Для розрахунку реальної величини резервів фактори поділені на регульовані і нерегульовані на рівні підприємств. Резерви зниження матеріаломісткості продукції по підприємствах об'єднання за нашими

розрахунками наведені у таблиці 1.

З урахуванням наявних резервів визначене можливе зниження матеріаломісткості у майбутньому періоді. У процесі розрахунків застосовувалася формула:

$$\Delta V = \sum_{i=1}^n a_i / x_{пл} - \bar{x}_i / \quad (5)$$

де: V - зниження матеріаломісткості продукції за факторами;

a_i - коефіцієнт регресії при i - ому факторі;

$x_{пл}$ - планове значення факторного показника;

\bar{x}_i - середнє значення факторного показника.

Проведені у роботі розрахунки показали, що реальна величина зниження матеріаломісткості продукції у швейній промисловості на плановий період складає 0,107 крб., або 20,8% досягнутого рівня; у металовиробництві - 0,030 крб., або 4,3% досягнутого рівня; у побутовій хімії - 0,058 крб., або 9,8% досягнутого рівня; на деревообробних підприємствах - 0,053 крб., або 7,5% досягнутого рівня.

2.6. У роботі розглядається питання удосконалення організації оперативного економічного аналізу використання матеріальних ресурсів, оскільки успіх оперативного аналізу в значній мірі залежить від правильної, науково обгрунтованої його організації.

Під організацією оперативного економічного аналізу розуміється система заходів, спрямованих на щоденне виявлення економічних результатів, їх зв'язків і взаємозалежностей з метою забезпечення нормального функціонування об'єкта і ефективного управління ним.

У дисертації розроблена модель організації оперативного економічного аналізу використання матеріальних ресурсів на

Таблиця 1.

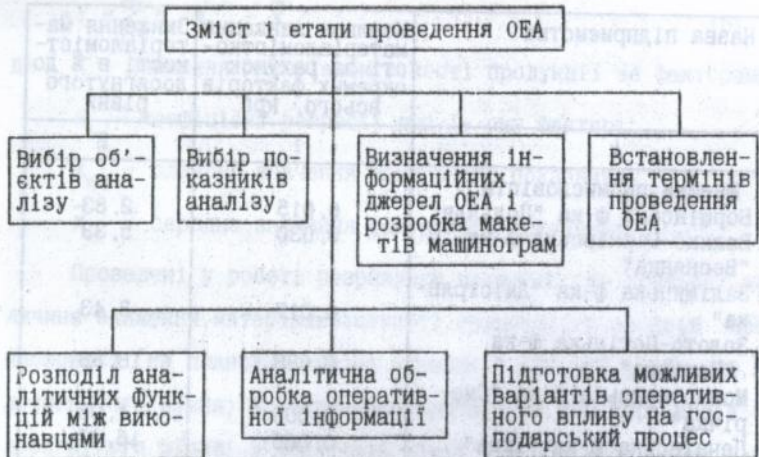
Резерви зниження матеріаломісткості продукції на підприємствах Тернопільського ВАТ ВТО "Надзбруччя".

Назва підприємства	Можливе зниження матеріаломісткості за рахунок окремих факторів всього, крб.	Зниження матеріаломісткості в % до досягнутого рівня
A	1	2
Швейна промисловість		
1. Борщівська ф-ка "Поділля"	0,015	2,83
2. Велико-Бірківська ф-ка "Веснянка"	0,030	5,33
3. Заліщицька ф-ка "Дністриянка"	0,017	3,43
4. Золото-Потіцька ф-ка "Берізка"	0,088	18,88
5. Монастириська ф-ка "Смерічка"	0,006	1,08
6. Почаївська ф-ка "Іква"	0,086	16,67
7. Тернопільська фабрика "Подоланка"	0,115	27,45
8. Шумська ф-ка "Вілія"	0,051	9,83
9. Ягільницька фабрика "Галичанка"	0,016	3,24
Металовиробництво		
10. Бучацький з-д "Астрон"	0,249	57,91
11. Збаразький з-д "Метеор"	0,030	6,12
12. Підгаєцька фабрика "Металіст"	0,230	57,64
13. Чортківський з-д "Іскра" побутова хімія	0,009	2,24
14. Кременецька фабрика "Райдуга"	0,088	17,36
15. Мельниче-Подільська ф-ка "Світанок"	0,246	80,66
16. Почаївська ф-ка "Пластик"	0,065	9,21
17. Скалатська ф-ка "Лотос"	0,055	8,99
Деревообробна промисловість		
18. Козівський завод "Темп"	0,154	27,45
19. Микулинецька фабрика "Медобори"	0,111	15,37

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

підприємствах місцевої промисловості, яка зображена на мал. 1.

У роботі визначені конкретні виконавці аналітичної роботи, джерела оперативної інформації.

Мал.1. Модель організації і проведення оперативного економічного аналізу матеріальних ресурсів у місцевій промисловості.

2.7. В умовах функціонування АРМ вимагає вирішення проблеми інформаційного забезпечення оперативного економічного аналізу використання матеріальних ресурсів.

Розроблено основні положення формування інформаційної бази оперативного економічного аналізу у вигляді бази даних, яка складається з базових масивів: масивів нормативно-довідкової, планової, облікової інформації.

Необхідна для оперативного економічного аналізу інформація про використання матеріальних ресурсів не повинна обмежуватись лише даними про їх видачу зі складу і витрачання у виробництві.

На використання матеріальних ресурсів суттєво впливають такі чинники, як забезпечення матеріалами і нормування вит-

рат матеріальних ресурсів.

В дисертації запропонована організація обліку надходження матеріалів в умовах функціонування АРМ комірника. В цих умовах формується на ПЕОМ масив "Надходження матеріалів на склад", який потім використовується для оперативного економічного аналізу.

У роботі пропонується організація обліку матеріалів на складі. При цьому щодня формується масив "Залишки сировини і матеріалів на кінець дня", який служить інформацією для оперативного економічного аналізу стану матеріальних запасів. Інформаційний зв'язок АРМ комірника з АРМ постачання дозволить щоденно повідомляти відділи забезпечення про відхилення рівнів запасів матеріалів.

В роботі запропоновано елементи нормування витрат матеріальних ресурсів на основі вдосконалення організації первинного аналітичного обліку і системи нормування матеріалів.

Розрахунок показників, які характеризують використання матеріальних ресурсів, неможливий без своєчасних, точних даних про фактичні витрати матеріалів. У зв'язку з цим у роботі пропонується організація обліку матеріалів у виробничому процесі; заповнення лімітно-забірних карт рекомендується здійснювати на АРМ комірника.

2.8. В результаті проведеного дослідження розроблена методика оперативного економічного аналізу використання матеріальних ресурсів в умовах функціонування АРМ на підприємствах місцевої промисловості України.

Оперативне управління процесом виробництва продукції вимагає оперативного економічного аналізу обґрунтування рішень про ефективність використання матеріальних ресурсів.

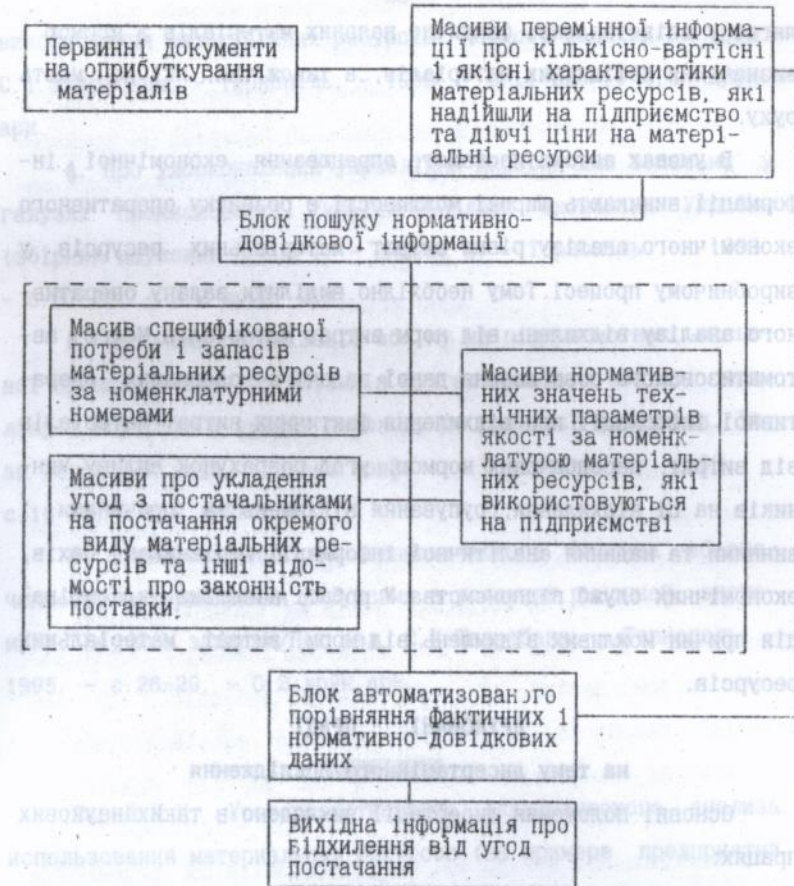
Як показали дослідження, причини нерационального використання матеріальних ресурсів можуть бути закладені як на стадії виробництва продукції, так і в процесі підготовки до нього і забезпечення матеріалами. Тому при проведенні оперативного економічного аналізу необхідно оцінити використання матеріальних ресурсів на всіх етапах виготовлення продукції, починаючи від конструювання виробу до здачі готової продукції на складах.

Оперативний економічний аналіз до початку виготовлення продукції дозволить створити на підприємстві систему попереднього контролю за використанням матеріалів. Для цього необхідно розв'язати такі задачі:

- оперативний економічний аналіз оптимальності та прогресивності норм;
- оперативний економічний аналіз виконання постачальниками угод;
- оперативний економічний аналіз стану запасів матеріальних ресурсів.

Автоматизоване розв'язання задачі оперативного економічного аналізу оптимальності і прогресивності норм дозволить виявити неекономічні види продукції, дасть можливість оперативно приймати рішення і розробляти додаткові заходи, спрямовані на зниження норм витрат матеріалів.

Розв'язання задачі оперативного економічного аналізу виконання постачальниками угод в умовах використання ПЕОМ передбачає відбір тих показників, по яких спостерігається відхилення від угод постачання. Схема автоматизованого розв'язання даної задачі показана на мал.2. Дані необхідно формувати за день і наростаючим підсумком з початку місяця з

----- - напрями інформації

- - - - - межа фонду нормативно-довідкової інформації

Мал. 2. Схема автоматизованого розв'язання задачі оперативного економічного аналізу виконання поставками

выводом результатів як на екран дисплея, так і на паперовий носій.

Оперативний економічний аналіз стану запасів матеріальних ресурсів має дві мети: підтримання запасів на необхідному рівні для забезпечення ритмічності виробництва і оперативне регулювання відхилень від норм. Зміст розв'язання задачі по-

лягає у співставленні фактично наявних матеріалів з нормою і визначення дефіцитних матеріалів, а також тих, які не мають руху.

В умовах автоматизованого опрацювання економічної інформації виникають широкі можливості в розвитку оперативного економічного аналізу рівня витрат матеріальних ресурсів у виробничому процесі. Тому необхідно виділити задачу оперативного аналізу відхилень від норм витрат матеріалів. Метою автоматизованого розв'язання даної задачі є одержання оперативної інформації про відхилення фактичних витрат матеріалів від витрат, передбачених нормою; угод розрахунок впливу чинників на ці відхилення; групування відхилень за причинами і винними та надання аналітичної інформації керівникам цехів, економічних служб підприємства. У роботі наведена класифікація причин можливих відхилень від норм витрат матеріальних ресурсів.

ДРУКОВАНІ ПРАЦІ

на тему дисертаційного дослідження

Основні положення дисертації викладено в таких наукових працях:

1. Про удосконалення аналізу матеріаломісткості продукції/Проблеми економіки України (збірник наукових праць). Випуск 1.-Тернопіль. - 1992. - с.84-85. - 0,1 друк. арк.

2. Роль економічного аналізу в організації маркетингової діяльності підприємства //Державне регулювання економіки при переході до ринку: досвід, проблеми, перспективи. Збірник наук. праць. Інформаційний листок ДНТБ України, 1993. - 0,3 друк. арк.

3. Про удосконалення системи показників ефективності

використання матеріальних ресурсів: Наукові записки/За ред. С. І. Шкарабана. - Тернопіль. - 1993. - с.17-22. - 0,4 друк. арк.

4. Про удосконалення управління виробничими запасами у галузях промисловості України/Проблеми економіки України (збірник наукових праць). - Випуск 2. - Тернопіль. - 1993. - с.67-70. - 0,2 друк. арк.

5. Проблеми організації обліку на підприємствах місцевої промисловості//Організація бухгалтерського обліку, аналізу і контролю в умовах переходу до ринкової економіки. Тези доповідей наук. - практ. конф. - Тернопіль. - 1993. - с.16-18. - 0,2 друк. арк.

6. Функциональная роль экономического анализа обеспеченности материальными ресурсами в условиях рыночной экономики: Научные записки/Под ред. С. И. Шкарабана. - Тернополь. - 1995. - с.26-29. - 0,2 друк. арк.

АННОТАЦІЯ

Сарай Н. И. Усовершенствование экономического анализа использования материальных ресурсов (на примере предприятий местной промышленности Украины).

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.06.04. - Бухгалтерский учет, анализ и аудит. Академия народного хозяйства, Тернополь, 1996.

Защищается рукопись диссертации, в которой содержатся исследования теоретических вопросов экономической сути материальных ресурсов; разработана и обоснована система показателей использования материальных ресурсов; проведен анализ ма-

териалоемкости продукции с использованием методов корреляции и регрессии; разработаны и обоснованы рекомендации по совершенствованию организации и методики оперативного экономического анализа использования материальных ресурсов на предприятиях местной промышленности в условиях функционирования автоматизированных рабочих мест специалистов.

Annotation

Saral N.I. Improvement of the economic analysis of utilization of the material resources (on the example of the local industry's enterprises of Ukraine).

The thesis is submitted for the degree of the candidate in the speciality 08.06.04. - Accounting, analysis and audit. Academy of National Economy, Ternopil, 1996.

The thesis being defended contains investigations of theoretical problems of the economic essence material resources; the system of the usage's indicators of the material resources is worked out and substantiated; the analysis of production materials is carried out, the correlation and regression's methods included; the recommendations are worked out and substantiated concerning improvements of the organization and method of operative economic analysis of the material resources' usage at the enterprises of the local industry under conditions of functioning automatic working places of specialists.

Ключові слова: матеріальні ресурси, матеріаломісткість продукції, місцева промисловість, оперативний економічний аналіз, автоматизоване робоче місце.

Підписано до друку 24.05.96р. Формат паперу 60x84 1/16.
Друк офсетний ротопрінтний. Папір друкарський білий.
Друкарських листів 1 1/4. Замовлення 360 т. 100.

Тернопіль, вул. Над Ставом, 10. Обласне управління статистики.
Відділ оперативної поліграфії.

Підписано до друку 24.05.96р. Формат паперу 60x84 1/16.
Друк офсетний розпрітний. Папір друкарський білий.
Друкарських листів 1 1/4. Замовлення 360 т. 100.

Тернопіль, вул. Над Ставом, 10. Обласне управління статистики.
Відділ оперативної поліграфії.

436870

436830

AB 35.112